

СПЕЦИФІКА СОЦІАЛЬНИХ УЯВЛЕНЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ПРО БЛАГОПОЛУЧНУ СІМ'Ю

М. А. Дроздова

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри
соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук*

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

У наш час однією з актуальних психологічних проблем є проблема благополуччя особистості, а також усього, що з ним пов'язано. Зокрема, ряд науковців усе частіше цікавлять уявлення про різні складові благополуччя. На наш погляд, ретельного вивчення потребує специфіка уявлень про благополучну сім'ю. Нині, коли відбувається істотна трансформація родинних цінностей, зростає частка розлучень серед молодих сімей, зменшується цінність шлюбу як такого, важливо з'ясувати, що саме молодь вкладає в поняття «благополучна сім'я». Адже поведінка у сім'ї може зумовлюватися, серед іншого, і специфікою вищезгаданих уявлень. На жаль, вітчизняних наукових розвідок, що окреслюють дану проблематику, бракує. Натомість, в одному з російських досліджень вивчалися уявлення молоді про «щасливу сім'ю». З'ясувалося, що, в уявленнях юнаків щаслива сім'я складається з подружжя або родичів, які поважають та люблять одне одного. На думку дівчат, у щасливій сім'ї подружжя перебуває в певних відносинах; тут домінують: повага, тепло, любов, почуття самовідданої прив'язаності; шанобливе, добре, чуйне ставлення одного члена сім'ї до інших. Отже, представники обох статей переконані, що у щасливій сім'ї обов'язково мають бути присутні любов, розуміння, довіра, щирість. При цьому діти у зазначених уявленнях відсутні [1].

Метою нашого емпіричного онлайн-дослідження стало з'ясування семантичних особливостей соціальних уявлень сучасної молоді про благополучну сім'ю. Вибірку утворили 226 студентів Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка, з яких 85% – жіночої та 15% – чоловічої статі. Переважання дівчат у вибірці зумовлене фаховою спрямованістю респондентів (більшість із них були студентами спеціальностей «Психологія», «Соціальна робота» та «Філологія»). У дослідженні (червень 2021 р.) використано асоціативний тест – студентам пропонувалося написати одну або декілька первинних асоціацій до поняття «*благополучна сім'я*». Обробка відповідей здійснювалася методом контент-аналізу. Виділені смислові групи відповідей (із частотою не менше 10%) ми трактували як соціальні уявлення досліджуваних.

Усього було отримано 396 асоціацій, розподілених нами за двома основними смисловими групами. Перша, з умовною назвою «*Позитивний соціально-психологічний клімат*», складала аж 50,5 % відповідей. У ній

було виділено кілька підкатегорій. Це: «Любов, дружба, повага» (15,7%), яка містила асоціації типу: «любов», «любляча», «кохання», «дружба», «дружня», «взаємоповага», «повага» і т.ін.; «Взаєморозуміння, взаємодопомога та взаємопідтримка» (14,6%; «взаєморозуміння», «розуміння», «порозуміння», «взаємодопомога», «підтримка», «взаємопідтримка» тощо); «Мир та злагода» (11,1%; «мир», «злагода», «спокій», «гармонійна», «без сварок», «не має фізичного та психічного насильства»; «конфлікти розв'язуються» і т.ін.). Також сюди були віднесені асоціації, які не увійшли до жодної підгрупи, але стосувалися різних (загальних) аспектів позитивного психологічного клімату (9,1%), як от: «довіра», «міцна», «з сімейними традиціями», «відданість», «повна щирості», «де кожен цінує один одного», «родина, де панує приємна атмосфера», «з гарними психологічними умовами життя», «нерозлучність», «згуртована», «проводять час разом», «коли кожен член родини після роботи, навчання, школи хоче якнайшвидше опинитися в родинному колі» тощо. Отже, для багатьох представників опитаної молоді найвагомим критерієм оцінки рівня благополуччя сім'ї постає позитивна психологічна внутрішньосімейна атмосфера. А оскільки остання залежить не в останню чергу від суб'єктивних чинників (особистісних особливостей членів сім'ї), можна припустити, що молодь вбачає в тім числі й себе відповідальною за благополуччя власної родини.

Другу категорію («Щастя та позитивні емоції»; 13,4%) утворили асоціації: «щаслива», «щаслива сім'я», «щастя», «радість», «сміх», «радість та сміх за столом», «веселоці», «щира посмішка», «сім'я, що задоволена» тощо. Таким чином, частина респондентів переконана, що атрибутом сімейного благополуччя виступає позитивний емоційний фон (що фактично поєднує цю смислову категорію з попередньою).

Ряд категорій нами було виділено на рівні тенденції. Зокрема, «Матеріально забезпечена» (8,3%), до якої увійшли: «достаток», «заможна», «забезпеченість грошима», «забезпечена сім'я», «фінансове благополуччя», «гроші», «сім'я зі стабільним заробітком» і т.ін. Такий результат видається нам позитивним, адже свідчить про усвідомлення/відчуття значною частиною молоді того, що гроші (при всій значущості їх) не є критерієм справжнього благополуччя. Проте можна стверджувати, що економічні умови життя вітчизняних громадян «провокують» важливість для ряду опитаних матеріальних цінностей, аби почуватися благополучною сім'єю. Іншу категорію на рівні тенденції «Повна» (7,1%) утворили асоціації: «повна сім'я», «повна», «з мамою і татом», «мати, батько, дитина», «сім'я, де двоє батьків». Зважаючи на те, що суттєвий відсоток вітчизняних родин – не повні за своїм складом (батьки розлучені, діти виховуються матір'ю-одиначкою або ж одружені пари за різних обставин живуть без дітей), певна частина опитаних стурбована цим фактом і уявляє

благополучну родину саме повною за складом. Дивує, що лише 5,1% досліджуваних благополучною вважають здорову, а також без шкідливих звичок сім'ю. І це тоді, коли світ загалом і Україна зокрема переживає пандемію коронавірусу, коли проблеми екології та залежностей набувають неабиякої актуальності! Можливо, для більшості молоді ці проблеми є другорядними, зважаючи на вік і притаманні йому загалом задовільне фізичне здоров'я та життєву безтурботність, легкість ставлення до ряду важливих для старшого покоління речей.

Спираючись на отримані результати, робимо висновок, що в уявленні сучасної вітчизняної молоді благополучна сім'я – передусім та, у якій панує позитивний психологічний клімат, і де кожен відчувається щасливим та задоволеним. Перспективним ми вважаємо дослідження крос-культурних, а також вікових аспектів соціальних уявлень співвітчизників про благополучну сім'ю.

Література:

1. Кора Н. А. Представления современной молодежи о счастливой семье. *Социально-психологические и духовно-нравственные аспекты семи и семейного воспитания в современном мире: Материалы конференции* / Отв. ред. В. А. Кольцова. М., 2013. С. 568 – 571.

МОБІНГ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЯВИЩЕ

Н. О. Єрмакова

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Сучасне динамічне життя висуває низку проблем, що потребують серйозного вивчення. Серед них – явище мобінгу, своєрідного психологічного терору від керівництва або колег, яке призводить до погіршення психологічної атмосфери колективу. Мобінг-процеси спричиняють велику шкоду діяльності організацій і справляють негативний вплив на її різні сфери, передусім на процес самореалізації особистості в професійній діяльності.

У соціально-психологічній літературі під мобінгом розуміють конфліктну комунікацію на роботі між колегами або керівниками та співробітниками з метою ізоляції або виключення певної людини або декількох осіб з трудових відносин. Мобінг проявляється у необ'єктивному осуді, нехтуванні у спілкуванні, навмисній зневазі, неупередженому ставленні до конкретного члена групи. В результаті систематичних і тривалих мобінг-дій з боку однієї або декількох людей жертва, як правило, поступається, але серйозних втрат зазнають психічна, біологічна та соціальна сфери життєдіяльності інших членів організації. Напруженість у